

Uppdaterad åtgärdstabell för Stäppartad torräng, 2024 – 2028

Åtgärdstabellen har upprättats av
Länsstyrelsen i Västra Götalands län

NATURVÅRDSVERKET

Naturvårdsverket

Tel: 010-698 10 00

E-post: registrator@naturvardsverket.se

Postadress: Naturvårdsverket, 106 48 Stockholm

Internet: www.naturvardsverket.se

Koordinerande myndighet:

Länsstyrelsen i Västra Götalands län

Tel: 010-224 40 00

E-post: vastragotaland@lansstyrelsen.se

Postadress: Länsstyrelsen Västra Götaland, 403 40 Göteborg

Internet: www.lansstyrelsen.se/vastragotaland

© Naturvårdsverket 2024

Omslag: Fjädergräs i stäppartad torräng i Nolgården Näs naturreservat. Foto: Marina Bengtsson

▪

Förord

Åtgärdsprogram för hotade arter och naturtyper är ett av flera verktyg för att nå det av riksdagen beslutade miljö kvalitetsmålet Ett rikt växt- och djurliv, och även de övriga sex ekosystemrelaterade miljö kvalitetsmålen. Åtgärdsprogram för hotade arter och naturtyper och deras genomförande är ett av flera verktyg för att nå det av riksdagen beslutade miljö kvalitetsmålet *Ett rikt växt- och djurliv*, och även de övriga sex ekosystemrelaterade miljö kvalitetsmålen. Åtgärdsprogram för hotade arter och naturtyper bidrar också till att bevara arter och naturtyper inom EU:s art- och habitatdirektiv och fågeldirektiv samt att uppnå mål inom Konventionen för biologisk mångfald och i de Globala målen för hållbar utveckling om att hejda förlusten av biologisk mångfald.

Åtgärdstabell för stäppartad torräng i Västsverige 2024 – 2028 har tagits fram och koordinerats nationellt av Länsstyrelsen i Västra Götalands län. Programmet har redovisats till Naturvårdsverket, som beslutat att förlänga programmet till och med 2028 med uppdatering av åtgärdstabellen och uppdaterade mål.

Åtgärdsprogrammet för stäppartad torräng 2011-2015 togs 2010 fram av Lennart Sundh och har koordinerats nationellt av Länsstyrelsen i Västra Götalands län. Programmet förlängdes åren 2016-2019 och redovisades 2020. Naturtypen och dess följearter är inte i fullgott bevarandetilstånd och är därför i behov av fortsatta insatser. Arbetet har fortsatt och är idag i behov av uppdatering av både åtgärdstabell och kortsiktiga mål.

Rapporten innehåller mål samt en kortfattad presentation av angelägna åtgärder under tiden 2024–2028 för att de Stäppartade torrängarna bevarandetilstånd i Sverige ska kunna förbättras samt att Drakblomma, Fjädergräs och Smalbladig lungört ska bevaras. Åtgärderna samordnas mellan olika intressenter, vilket får till följd att kunskapen om och förståelsen för arten ökar. Förankring av åtgärderna har och ska ske genom samråd med berörda aktörer.

Samlad information om åtgärdsprogrammet finns här:
<http://www.naturvardsverket.se/978-91-620-6405-1>

Stockholm 2024

Maria Widemo
Chef Artenheten, Naturavdelningen

Fastställelse och giltighet

Naturvårdsverket beslutade 2024 att fastställa en uppdaterad åtgärdstabell och nya mål för åtgärdsprogrammet för naturtypen Stäppartad torräng och arterna Drakblomma, Fjädergräs och Smalbladig lungört (ärende NV-04427-24). Tabellen är ett vägledande, ej formellt bindande dokument och gäller under åren 2024–2028. När giltighetstiden för ett program går ut ska programmets nationella koordinator redovisa genomförda åtgärder, resultat och måluppfyllelse under den gångna programperioden. Programmets fortsättning, djupare utvärderingsbehov och ambitionsnivå avgörs av Naturvårdsverket i samråd med programmets nationella koordinator och SLU ArtDatabanken. Giltighetsperioden för åtgärdsprogrammet förlängs om det inte fattas beslut om att programmet ska upphöra eller ett nytt program för arten/arterna/naturtypen fastställs.

Innehåll

FÖRORD	3
FASTSTÄLLELSE OCH GILTIGHET	3
INNEHÅLL	4
BAKGRUNDSBESKRIVNING	5
VISION OCH MÅL	7
Vision	7
Långsiktigt mål (år 2050)	7
Kortsiktigt mål (år 2030)	7
ÅTGÄRDER OCH REKOMMENDATIONER	8
Dialog och samverkan	8
Aktiva åtgärder i fält	8
Datainsamling och analyser	9
BILAGA 1.	11

Bakgrundsbeskrivning

Naturtypen ”stäppartad torräng av ”*Stipa-Dracocephalum-Pulmonariatyp*” som utpekats i åtgärdsprogrammet utgör en av flera mycket bevarande värda typer av torrängar som förekommer i södra Sverige. Stäppartade torrängar i Västra Götalands län påträffas huvudsakligen i kalkrika områden med grusiga till moiga jordar i Falköpings kommun och i Åtradalen i norra delen av Ulricehamns kommun.

Flertalet rödlistade och hotade arter förekommer i de västsvenska stäppartade torrängarna, som till exempel backklöver och trollsmultron. Det finns tre utpekade målarter inom åtgärdsprogrammet; fjädergräs (*Stipa pennata*), drakblomma (*Dracocephalum ruyschiana*) och smalbladig lungört (*Pulmonaria angustifolia*). Dessa arter har sin huvudsakliga utbredning inom de stäppartade torrängarna i Västra Götalands län. Förekomster av smalbladig lungört finns också i Jönköpings län och Skåne. Tidigare har smalbladig lungört även funnits i Kalmar län och Kronoberg. Drakblomma återfinns idag i Jönköpings län, Östergötland och på Gotland. Tidigare har drakblommor även funnits i Kalmar län.

Figur 1. Backklöver i stäppartad torräng i Varholmen Dala naturreservat, Falköpings kommun. Foto: Karin Hante

Förklaringen till naturtypen och arternas hotstatus finns troligen i jordbrukets strukturomvandling som resulterat i ändrad markanvändning. Ytterligare kunskap behöver byggas upp kring vissa arter, vad gäller exempelvis drakblommans reproduktion samt fjädergräsets historia och relation till förekommande trädgårdsvarianter. Den areal med stäppartad torräng som finns kvar behöver bevaras. Eftersom de cirka 350 områdena är fördelade över flera kommuner och många markägare är det ett omfattande och långsiktigt arbete som behöver fortsätta.

Under tidigare åtgärdsprogram perioder har inventeringar, skötselinsatser och populationsförstärkande åtgärder genomförts. Framsteg har gjorts men varken naturtypen eller de ingående arter bedöms ha gynnsamt bevarandetilstånd och åtgärdsprogrammet och åtgärdstabellen behövde därför uppdateras.

Den uppdaterade åtgärdstabellen syftar till att förbättra förutsättningarna för stäppartad torräng och framtida överlevnad för drakblomma, fjädergräs och smalbladig lungört i landet. Kvarvarande åtgärder som inte har genomförts under tidigare programperiod/er samt löpande åtgärder har anpassats till rådande kunskaps- och åtgärds läge. Det har även tillkommit nya åtgärder. De kortsiktiga målen har delvis uppfyllts och nya kortsiktiga målsättningar har definierats för att nå upp till de långsiktiga målen.

Den beräknade kostnaden för åtgärder som skulle behövas för genomförande av åtgärdsprogrammet uppgår till 7 880 000 kr under giltighetsperioden 2024–2028. Dock är möjligheten till denna finansiering beroende av årlig resurstilldelning till, och prioriteringar mellan, alla gällande åtgärdsprogram. Avvägning mellan insatser kommer att göras och skötselinsatser ska prioriteras i första hand.

Figur 2: Trollsmultron i stäppartad torräng i Hallabo Natura 2000, Ulricehamns kommun. Foto: Marina Bengtsson

Vision och mål

Vision

Gynnsam bevarandestatus har uppnåtts för naturtypen ”Stäppartad torräng av *Stipa-Dracocephalum-Pulmonariatyp*”. Arterna fjädergräs, drakblomma och smalbladig lungört har gynnsam bevarandestatus. Gynnsamt bevarandetillstånd är kopplat till rapporteringen till EU: [EU:s art- och habitatdirektiv SLU Artdatabanken](#)

Kommentar

Stäppartad torräng förekommer i hela det område som den nu är känd från, med minst 200 lokaler. Visionen bedöms vara uppfylld när arter knutna till stäppartad torräng förekommer i livskraftiga populationer med fungerande metapopulationsstrukturer över större delen av sitt ursprungliga utbredningsområde.

Långsiktigt mål (år 2050)

- Areal stäppartad torräng med fullgott bevarandetillstånd: 100 ha. Ytterligare 50 hektar utvecklingsmark.
- Objekt som har särskilt höga värden och där skötseln inte kan säkerställas på annat sätt ska vara säkerställda genom formellt skydd eller långsiktiga avtal.
- Antal fjädergräs: Fjädergräs vara etablerat på minst 10 platser i Ätradalen/Falbygden, genom frösådd eller utplantering med lokalt material. 5000 plantor på minst 10 lokaler i Västra Götalands län.
- Antal drakblomma: 5000 reproducerande (plantor) individer på minst 75 (88) lokaler. (70 lokaler i Västra Götaland, 8 lokaler i Östergötland, 4 lokaler i Småland, 3 lokaler på Öland och 3 lokaler på Gotland)
- Antal smalbladig lungört: 16000 reproducerande (plantor) individer på minst 170 (178) lokaler. (150 lokaler i Västergötland, 25 lokaler i Småland och 3 lokaler i Skåne)
- Information kring naturtypen och arterna är väl spridda.

Kortsiktigt mål (år 2030)

- Igenväxning av stäppartad torräng åtgärdas kontinuerligt (på skyddade lokaler). Samordnas med naturförvaltningen.
- Kunskapen om torrängarnas betydelse för andra organismgrupper förbättras.
- Antalet drakblomma, fjädergräs och smalbladig lungört är känt.
- Drakblommans population ökar och kunskapen kring begränsande faktorer har ökat.
- Drakblomma- försöken med uppodling från frö har lyckats.
- Fjädergräs – ska ha spridits till en ny lokal per år. 7 lokaler till 2030.
- Metoder för löpande uppföljning av såväl mål-arterna drakblomma, fjädergräs och smalbladig lungört, som den stäppartade torrängen ha tagits

fram. Metoden bör samordnas med den uppföljning som sker inom Natura 2000.

Åtgärder och rekommendationer

Dialog och samverkan

Information, utbildning och rådgivning

För att öka förståelsen för behov av riktade skötselåtgärder genomförs rådgivning och information löpande till berörda och i första hand till de som har möjlighet att påverka utvecklingen. Samverkan sker med andra aktörer i landskapet (till exempel Trafikverket, Kommuner, Föreningar och markägare).

Områdesskydd och dispenser

Västra Götaland: Förhandlingar behövs för att förlänga ett befintligt naturvårdsavtal på 10 hektar men eventuellt även på ytterligare mark för att lyckas med målen inom åtgärdsprogrammet.

Dispenser söks vid eventuella åtgärder som fröplockning och utplantering för att gynna arter inom åtgärdsprogrammet Stäppartad torräng.

Aktiva åtgärder i fält

Skötsel och restaurering

Stäppartad torräng: uppföljning av ytor och insatser för att stärka dessa utförs inom programmet.

Fortsatt skötsel i form av bränning, markstörning, slåtter och bete på befintliga lokaler är den viktigaste åtgärden inom programmet. Igenväxning hålls undan på skyddade lokaler och i mån av medel även till oskyddade lokaler. Bekämpning av invasiva och dominanta arter utförs på och i närheten av områden med stäppartad torräng.

Populationsförstärkande åtgärder

Det är viktigt att de lokaler som finns idag har ett stabilt antal av de hotade arterna och att dessa har en fungerande reproduktion. Samtidigt är det viktigt att åstadkomma fler lokaler för att sprida arterna då det är sårbart med få lokaler som kan riskeras slås ut. Det är även önskvärt att återinföra arterna där de tidigare funnits. Där det är möjligt bör också konnektiviteten mellan olika lokaler gynnas. På lokaler med tjocka förnalager bör markstörningar utföras för att gynna reproduktion.

Drakblomma: med hänsyn till populationens nuvarande utveckling för drakblomma finns det en uppenbar risk att arten kan försvinna till följd av slumpmässiga faktorer. Åtgärdsprogrammet innehåller därför förutom befintlig

skötsel med bränning, slåtter och bete också en populationsförstärkning genom fröspridning, uppodling och utsättning.

Figur 3: Tillfällig frånstängsling av drakblomma för att gynna fröspridning i betesmark på Frälsegårdens Natura 2000-yltor. Foto: Marina Bengtsson

Fjädergräs: fortsatta insatser för att följa upp den positiva utveckling som skett under 2018-2023. Önskvärt är ytterligare lokaler/yltor.

Smalbladig lungört: fortsatt uppföljning av arten och eventuella insatser för att stärka populationer.

Arterna föds upp och sätts sedan ut enligt Naturvårdsverkets vägledning (Wetterin 2008) och IUCN/SSC:s riktlinjer (IUCN/SSC 2013). Utsättning ska ske under lämpligast tidpunkt för lyckad etablering.

Datinsamling och analyser

Inventering

Inventering genomförs under programperioden.

Uppföljning av fjädergräs utförs enligt inventeringsmetodik från 2021-2022 för att vara jämförbar.

Uppföljning

De utplanterade plantorna och försöken med fröspridning följs upp året efter åtgärd och därefter efter var tredje år.

Övervakning

Övervakning sker i samband med inventering av drakblomma, fjädergräs och smalbladig lungört för att uppmärksamma eventuella förändringar i populationsstorleken.

Framtagande av ny kunskap

DNA-analys behöver utföras för att ge kunskap vilka arter/underarter som finns av fjädergräset. Även drakblomma och smalbladig lungört behöver analyseras utifrån genetisk variation för att förbättra kunskapsläget men även förbättra skötselinsatser.

Figur 4: Räkning av fjädergräs med hjälp av vimplar för att markera blommande och vegetativa strån i Nolgården Näs naturreservat. Foto: Karin Hante

Bilaga 1.

Föreslagna åtgärder

Kategori: Ordinarie åtgärdsprogram

Åtgärd	Län	Område/ Lokal	Aktör	Finansiär	Uppskattad kostnad NV-ÅGP	Uppskattad kostnad annan finansiär	Prioritet	Genomförs senast ¹
Dialog och samverkan								
Kontinuerlig rådgivning NV-LB	Alla ²		Lst	NV-ÅGP	250 000	100 000	1	Årligen ³
Informationsträffar. Markägare/Arrendatorer m.fl. Lst NV-LB, Kommunerna	O		Lst	NV-ÅGP	300 000	100 000	2	2027
Naturvårdsavtal, områdesskydd, revidering av skötselplan (ej inlösen av mark)	O		Lst	NV-skydd	200 000	250 000	1	2027
Aktiva åtgärder i fält								
Skötsel (slätter, bete)	Alla ²		Lst	NV-ÅGP, NV-skötsel	2 050 000	1 800 000	1	Årligen ³
Skötsel (bränning, ev. markstörning)	Alla ²		Lst	NV-ÅGP, NV-skötsel	850 000	500 000	1	Årligen ³
Restaurering (röjning och bränning) Naturförvaltning, Trafikverket, Kommunerna	Alla ²		Lst	NV-ÅGP	800 000	400 000	1	2027
Restaurering (invasiva) Naturförvaltning, Trafikverket, Kommunerna	Alla ²		Lst	NV-ÅGP	600 000	400 000	1	2027
Uppdragning av plantor-drakblomma och fjädergräs, eventuellt smalbladig lungört (under förutsättning att Botaniska trädgården, Göteborg, gör det utan kostnad)	O		Lst	NV-ÅGP	150 000		1	Årligen

NATURVÅRDSVERKET RAPPORT 0000
Titelrubrik

Utsättning plantor av fjädergräs	O		Lst	NV-ÅGP	100 000		1	Årligen ³
Fröspridning och utsättning plantor av drakblomma	H, E, O			NV-ÅGP	150 000		1	2027
Fröspridning och utsättning plantor av smalbladig lungört	G, H, O			NV-ÅGP	150 000		1	2027
Fjädergräs – ska ha fröspridits till en lokal per år. (minst sju lokaler till 2030)	O		Lst	NV-ÅGP	150 000		1	Årligen ³
Datainsamling och analyser								
Återinventering av stäppartad torräng	O		Lst	NV-ÅGP	400 000			2027
Inventering av drakblomma, fjädergräs och smalbladig lungört	Alla ²		Lst	NV-ÅGP	800 000		1	Årligen ³
Återinventering av mossor och lavar på fjädergräslokal (Nolgården)	O		Lst	NV-ÅGP	80 000		2	2027
Återinventering av insekter	O		Lst	NV-ÅGP	150 000		2	2027
Uppföljning av åtgärdseffekter	Alla ²		Lst	NV-ÅGP	150 000		1	Årligen ³
Genetisk analys- Fjädergräs, Drakblomma och Smalbladig lungört	O		Lst	NV-ÅGP	300 000	150 000	2	2027
Populationsanalys drakblomma	O		Lst	NV-ÅGP	250 000		2	2027
<i>Total uppskattad kostnad för åren 2023-2027</i>					<i>7 880 000</i>	<i>3 700 000</i>		

- ¹ - Angivet år ska ses som en riktlinje under förutsättning att åtgärden kan finansieras och kan komma att flyttas framåt på grund av resursbrist.
- ² - Med "Alla län" menas Gotland, Jönköping, Kalmar, Kronoberg, Skåne och Östergötland.
- ³ - Kostnaden som anges är den totala summan under programperioden.
- ⁴ - Inventering som inte är planerad enligt Bilaga 1 kan utföras i mindre omfattning även i län/områden/lokaler som inte är listad som berörda län enligt ovan om det förekommer starka indikationer av arternas/naturtypens förekomst. Sådana inventeringar ska i förväg stämmas av med koordinerande länsstyrelse för programmet.
- ⁵ - Möjligheten att lämna över ansvaret för övervakningen på tex floraväktarna, biogeografisk uppföljning och/ eller miljöövervakning bör undersökas

